

TİTANİC: SON YOLCULUĞA İLAHİ

M. Kemal Adatepe

Erik Fosnes Hansen, *Titanic: Son Yolculuğa İlahi* / Almancadan çeviren Ahmet Yazıcı.
İstanbul: Gendaş, 1998. 439 S. 19,5x13,5 cm. ISBN 975-308-015-8.

Denize indirildiğinde o güne kadar inşa edilmiş en büyük ve en lüks yolcu gemisi olan Titanic, daha ilk seferine çıktığında, Southampton'dan New York'a doğru yol alırken, 14-15 Nisan 1912 gecesi bir buzdağına çarparak battı. Bu kaza sonucunda gemideki iki bin beş yüz kadar yolcu ve mürettebattan bin beş yüzü hayatını kaybetti.

Sonuna yaklaştığımız yüzyılın başlarında meydana gelen bu büyük deniz kazası, denizcilik tarihinde önemli bir değişimin de başlangıcı oldu. Bu kazadan sonra 1913'te Londra'da ilk Uluslararası Deniz Güvenliği Konferansı toplandı. Konferansın sonucunda, her gemide yolcuların tümüne yetecek sayıda tahlisiye sandalının ve can yeleğinin bulundurulması, yolculuk sırasında sandalların her an kullanılabilir durumda hazır tutulması ve gemilerin radyo mesajlarını yirmi dört saat boyunca izlemeyi sürdürmeleri zorunlulukları getirildi. Ayrıca, gemilerin Atlas Okyanusu'nun kuzey kesimindeki buzdağları konusunda bilgilendirilmeleri amacıyla bir de Uluslararası Buzdağı Devriyesi kuruldu.

Titanic'in başına gelen büyük felaket birçok kitapta ele alındı, romanlara, filmlere konu oluşturdu. Titanic'in batışı ile ilgili çalışmalar da hiç durmadı. Titanic'in üç bin dokuz yüz elli metre derinlikteki enkazının 1985 yılında bulunması ise araştırmacılara yeni bilgiler sağladı.

Bugün de filmleri heyecanla izlenen, romanları ilgiyle okunan Titanic ile ilgili yazılanlardan bir tanesi de Erik Fosnes Hansen'in Türkçeye *Titanic: Son Yolculuğa İlahi* ismiyle çevrilen romanı. Orjinali Norveççe olduğu kitabın künyesinde belirtilen (*Salme Ved Reisens Slutt*, Oslo: J. W. Cappelens Forlag, 1990) kitap, Ahmet Yazıcı tarafından Almanca nüshasından (*Choral am Ende der Reise* / [Norveççe aslından çeviren:] Jörg Scherzer. Köln: Kiepenheuer & Witsch, 1995 - ve - Frankfurt am Main: Fischer Taschenbuch Verlag, 1997) Türkçeye kazandırılmış. Son günlerde yoğunlaşan ikinci dilden çeviri konusundan söz etmek gerekirse, çevirilerin öncelikle orijinal dilden yapılmasının gerekliliğini, ancak zorunlu durumlarda orijinal dilden başka, ikinci bir dilden çevirinin "makul" karşılanabileceğini düşünüyorum. Norveççeden Türkçeye edebi bir eseri çevirecek çevirmen var mı yok mu bilmiyorum. Bu durumda orijinali Norveççe olan bir kitabın ikinci dilden Türkçeye kazandırılmasını "makul" karşılamak gerekiyor. Ayrıca bu kitap için dil ile ilgili bir şey söylemek gerekiyorsa, Türkçesi için söylemek gerekir: Çevirisinin acele yapıldığı cümle kuruluşlarındaki hatalardan anlaşılacak şekilde, çok sayıda dizgi düzelti yanlışı da yer almakta. Bu konudaki özensizliğin en çarpıcı örneği ise, yazarın isminin iç kapak sayfasında yanlış yazılmış olması.

Hansen, hakkında kitapta verilen kısa bilgi dışında hiç tanımadığımız bir yazar: «1965'te New York'ta doğdu. Oslo'da büyüdü. Yki yıl Stuttgart'ta okudu, zaman zaman İtalya'da yapıyor. 'Aftenposten' gazetesinde edebiyat eleştirmenliği yapmaktadır. 1990 yılında "Son Yolculuğa İlahi" romanıyla Norveç'in ünlü yazın ödülü 'Riksmalprisen'i aldı.» (Titanic: 1)

Hansen, romanında asıl konu olarak Titanic'i ele almaz. Titanic burada bir birleştirici öge, asıl öykülerin üzerine yerleştirildiği fon, bir dış çerçeve görevi görür. Asıl konuyu yedi

müziyenin öyküleri oluşturur; bu yedi müziyenin öykülerini Titanic'i göz ardı ederek yeniden kurgulamak mümkündür. Bu nedenle de Hansen'in Titanic'i, yedi müziyeni "taşıyan", onların öykülerini bütünleştiren bir ögedir. Tıpkı gerçek Titanic'in yolcularının ortak kaderlerinin simgesi olması gibi. Hansen bu durumu şu cümlelerle açıklıyor: «Sanırım bu romandaki müziyenlerin hayatlarının, gerçek müziyenlerle özdeş olmadıklarını belirtmem gerek. Gerçek müziyenler 15 Nisan gecesi 1.495 yolcu ve mürettebatla birlikte yaşamlarını yitirdiler (...) Ben sadece kendi öykümü anlatmak istedim. Benim müziyenlerim tamamen hayal ürünüdür. Tüm önemli konularda gemiye ilişkin tanımlamalar ve zaman, gerçek durum üzerine kurulmuştur.» (Titanic: 438)

Bu bağlamda, Titanic'in ilk yolculuğuna hazırlanışı, yolcuların gemiye binışı, mutfak için yüklenen kırk ton patates, müziyenlerin patates deposunun arkasındaki odaya yerleşmeleri, gemi kaptanının her şeyi titizlikle gözden geçirmesi, geminin demir alışı, New York isimli gemi ile çarpışma tehlikesi (Titanic: 62 vd.), Cherbourg'da birinci ve ikinci sınıf yolcuların yanı sıra çoğu Doğulu, Suriyeli ve Ermeni göçmenlerden oluşan üçüncü sınıf yolcuların gemiye binışı, posta çuvallarının alınıp verilmesi (Titanic: 158 vd.) telsiz odasında gelen giden telgraflar (Titanic: 283 vd.), gemideki pazar ayını (Titanic: 373 vd.), geminin lüks yolcu salonları ile ilgili betimlemeler gibi romanın çerçevesini oluşturan anlatımlar, Titanic üzerinde yapılmış uzun çalışmalar sonucunda oluşan belgesel nitelik taşıyan kurgulardır.

Bu belgesel kurgular ile, tümüyle yazarın hayal ürünü olan müziyenlerin yaşamlarının anlatıldığı kurguların bağlantıları iki şekilde kurulmuş: 1) Titanic'in isminin konusundaki mitolojik kökenli hikâye (Titanic: 191 vd) ve son seferine çıkan kaptanlar üzerine anlatılan öyküler (Titanic: 166 vd; Titanic'in kaptanı da bu zamanının en büyük ve lüks gemisinin ilk seferiyle, emekli olmadan önceki son seferine çıkmaktaydı.) gibi denizcilik üstüne anlatılan öyküler (balıkçılarla ilgili biri için; Titanic: 198 vd); 2) müziyenlerin yaşamlarının aktarımı içerisinde gemilerde müziyen olarak çalışmaya başlamaları, Titanic'in orkestrasını oluşturmak üzere bir araya gelmelerini anlatan öyküler.

Titanic ismini, Yunan mitolojisindeki titanlardan almış. Geminin sahibi olan White Star Lines şirketinin tüm gemileri isimlerinin sonuna -ic eki aldıkları için gerçek ismi Titan olan gemiye, şirketin diğer gemilerinde, Celtic, Megantic, Oceanic'de olduğu gibi, Titanic denmiş. Sabah kahvaltısı için toplanmış olan müziyenlerin konuşmaları sırasında verilen bu bilgiden sonra, Zeus ile Titanlar arasındaki savaşı içeren mitolojik kökenli öykü yer alıyor (Titanic: 191 vd).

Kahvaltıdan sonra geminin küpeştesinden denizi seyrederek James (Jim), David'e «Havanın kokusunu duyabiliyor musun?» diye sorar. Sorusunun cevabını yine kendisi verir: «Özgürlük kokuyor. Özgürlük böyle kokar». Sonra David'le çocukluğunun geçtiği balıkçı köyü üzerine konuşmaya başlarlar: «[o] tahminden başka hiçbir seçeneği olmayan bir balıkçının, simsiyah denizdeki ufacık kayığında yaşadığı tedirginliği anlayamıyor. Babam, akılla insanlar birçok şeyi halleder, derdi. Aklın ulaşamadığı yerde ise Tanrı'ya güvenmelisin. Düşün bir kez orada, açıkta kayık alabora olursa, evet orada özgürlük dediğimiz yerde. Yelkenler çekilmişken ve dalgalar sekiz adamın boşaltabileceğinden daha hızlı giriyorken kayığa? Birçoğu geri dönemedi. Hayır orada, açıkta, orada bir Tanrı'ya ihtiyacın vardır. Fakat elbette su boşaltmaya da devam edersin. Ben bir zamanlar balıkçıydım, bir zamanlar denizci. Evden çok erken ayrıldım. Ve anladım ki deniz olduktan sonra her şey aynıdır. Büyük ticaret yelkenlilerinde böyle, kumsalda bu böyledir.» (Titanic: 198 vd)

Titanic'in yedi müziyenin yaşam öyküleri ise romanın asıl konusunu, ana yapısını oluşturan yedi ayrı öyküyü, çatıyı taşıyan yedi sütunu oluşturmaktadır.

Orkestrayı oluşturan müzisyenlerin (biri dışında) her biri Avrupa'nın farklı bir şehriden gelmekte. Orkestranın yöneticisi Jason Coward Londra'dan, birinci kemancı Alexander Bjeschnikow St. Petersburg'dan, ikinci kemancı David Bleiernstern Viyana'dan, viyolacı James Reel Dublin'den, çello Georges Donner Paris'den, kontrbasist Petronius Witt Roma'dan. Piyanist Spot'un ise nereli olduğu bilinmiyor.

Böylece Titanic'in orkestrasını oluşturan kişilerin yaşam öykülerinde, Londra'daki salgın hastalıklardan St. Petersburg'daki Kanlı Pazar'a, İtalya'daki derebeylik sistemine değin geniş bir yelpazede, on dokuzuncu yüzyılın son çeyreği ile yirminci yüzyılın ilk oniki yılında Avrupa'nın toplumsal yapısından kesitler içeren ilginç bir tablo oluşuyor. Tablonun en ilgi çekici noktasını ise 1800'lü yılların ikinci yarısına ait çocuk ve ilk gençlik "öyküleri" oluşturmakta.

Kitap, orkestranın şefi Jason'un sabahın erken bir saatinde gemiye gitmek üzere kaldığı pansiyondan ayrılışı ve yolda çağrışımlarla çocukluğuna dönüşüyle başlıyor: Jason, babasıyla birlikte bir tepede teleskoplarını kurmuşlar ve heyecanla gökyüzünü izliyorlar. Sabırla beklemelerinin sonucunda, teleskopta, yuvarlak bir lekenin güneş yuvarlağına girdiğini görüyorlar.

Jason'un çocukluk günlerine ait anımsamaları, babasının, aile bütçesi için ağır bir yük olan bir teleskobun alımı konusunda annesiyle konuşmasının sonucunda, teleskobun yanı sıra bir de keman sahibi olmasıyla devam eder. Tıp öğreniminden sonra müzisyenliğe başlaması ve gemilerde müzisyen olarak çalışması ilginç bir öykü oluşturur.

Asıl adı Leo Lewenhaupt olan Spot ise ailesinin yönlendirmesiyle küçük yaşlarda müziğe başlar. Keman ve piyano çalan Leo, daha on iki yaşındayken konserler vermeye başlar. Ama besteler yapmak isteyen Leo, kendi isteği ile ünlü bir müzisyen olmasını isteyen ailesi arasında kalınca, sonuçta her ikisi de olamaz.

Öyküsü bir yaz kampında Sofia ile tanışmasıyla başlayan David ise, Sofia'nın eski hayranlarından ünlü bir tiyatrocü ile birlikte olmayı seçmesi üzerine, sahip olduğu her şeyi bırakarak baba evinden ayrılır, İngiltere'ye giderek Titanic'te çalışmaya başlar.

En ilginç öykü ise yaşlı Petronius'un küçük bir çocukken evinden, kasabasından gezginci bir kukla tiyatrosuyla kaçışının öyküsü: «Haydi gel bizimle diye fısıldıyordu kuklalar. Seni tanıyoruz, senin yoldaşlarımız biz. Sen seçkin insanlardansın. Gösteri bitti. Sahneden seyirciler birçok kez selamladı. Petronio sanki trans halindeydi. Alelacele kentteki her şey ve evlerle vedalaştı. Bir daha geri dönmeyecekti. Eve sessizce girip küçük bir sırt çantası hazırladı. Ertesi gün erkenden, (kukla) araba(sı)nın yola çıkışından bir saat kadar sonra, gizilce yola koyuldu. Yolu izledi ve yolun sesini izledi.» (Titanic: 396)

Gerek teleskopla gökyüzünü inceleyen çocuk olsun, gerek küçük yaşlarda iyi bir müzisyen olan ama beste yapmayı tercih eden çocuk olsun, gerekse bir kukla tiyatrosunun peşinden giden, bütün bir ülkeyi dolaşan çocuk motifi olsun, diğerleriyle birlikte Hansen'in yapıtında yer alan çocuk ve ilk gençlik öyküleri kültürümüzün ve toplumsal yapımızın, yüzyıl önce olduğu gibi bugün de yabancı olduğu motifler. Benzer şekilde üç tarafı denizlerle çevrili bir ülkenin insanların (istisnalar dışında) deniz ve gemicilerle ilgili öykülere yabancı olması gibi. Hansen'in yapıtı bu noktada ayrı bir değer kazanıyor; alışık olmadığımız bir sakinlik içinde, estetik düzeyi düşürmeden, okuyucusuna, her biri ayrı güzellikteki onlarca uzun ve kısa öyküden oluşan romanıyla tanınmayı, keşfedilmeyi bekleyen güzellikler, "dünyalar" sunuyor.

Kitap Gazetesi, İstanbul, 8 (1999) 89, ss. 3-4.
(Mayıs 2006'da yeniden gözden geçirildi.)